

Yayıncının Açıklaması

Ütopyası olan yazarlardandır Esendal. Dolayısıyla, siyasi yaşamıyla yazınsal uğraşları arasında bir uzaklık yoktur. Siyasette erişemediği ülkelerini anlatılarında işlediği bile söylenebilir.

Öykülerinin özünü yurt ve insan sevgisi oluşturur. Onun sıklıkla vurgulanan içtenliği, öykülerini ana diline, toprağına ve insanına duyduğu özlemle, mektup sıcaklığında yazmasından ileri gelir. Kâbil'den oğluna yazdığı bir mektupta (1934) “Yazı, herkes için dar günlerde bir genişliktir” demesi yazıyla ilişkisinin boyutlarını gösterir.

Esendal'ın yazarlık serüvenine bakıldığında yazdığı ve yayımladığı tarihler arasında büyük boşluklar olduğu, sanki yayımlamaktan çok yazmayı önemseydiği, öykülerinin çoğunun dergilerden, gazetelerden gelen istekleri geri çevirmediği dönemlerde okurla buluştuğu görülür. Nitekim kitaplarından yalnız üçü, *Ayaşlı ile Kiracıları* (1934) romanıyla 1946'da basılan *Hikâyeler: Birinci Kitap* ve *Hikâyeler: İkinci Kitap* sağlığında yayımlanmıştır.

Uzak Bir Ülke'de yazarın çekmecesinde kalmış ve ancak 1983'ten sonra kitaplarına alınmış öyküleri okuyacaksınız. Bu tarihsiz öyküler bir araya getirilirken yazım ve anlatım biçimleri dikkate alındı, tematik ilişkilerine göre sıralandı. Adını *Uzak Bir Ülke* koyarak ve “Yurda Dönüş” öyküsüyle başlatarak Esendal'ın “yurt özlemi”nin bir kitaba dönüşmesini istedik.

Yapı Kredi Yayınları

Yurda Dönüş

I

Uzakça Doğu'da yıllarca bulunduktan, gezdikten, çalıştıktan, epeyce de para kazandıktan sonra yurdumuza dönüyorum.

Geçmiş yüzyıllarda ellerimizin, oymaklarımızın yürüyüp geçtikleri bu yollarda izlerini göre göre, ellerinin değdiği, üzerlerine gözlerinin ışığı döküldüğü taşları, toprakları, çinileri, tuğlaları seve okşaya görüp geçtikten sonra, şimdi yerleştiğimiz güzel, eşsiz ülkemizin dağlarını uzaktan görünce, doğduğum yerler için içimde uyuyan sevginin uyandığını, tanıdıklarına kavuşmak isteğinin çırpınmaya başladığını duydum.

Bir gece önce, biraz uykusuzluğa katlanıp komşumuz ülkenin sınır kapı yerine kuşlukta vardım ki, o gün işlerimi orada bitireyim, o gece de orada kalayım ki, ertesi gün erkence bizim gümrük yerimizde bulunayım.

Çok gezmiş, uzun yolculuklar yapmış olanlar, bu sınır kapı yerlerinde, gümrüklerde ne umulmadık güçlüklerle karşılaştığını bilir, benim, bu gibi yerlere erken varmak isteğimin boş olmadığını anlarlar.

Yalnız bu seferinde, bu komşu ülkenin topraklarına öte yandan girer ve bu sınırdan çıkarken gümrükçüler, polisler hiç güçlük çıkarmadılar. Gümrük yerine vardıktan on beş dakika sonra, bana, "Geçebilirsiniz" dediler.

İşlerim bu kadar çabuk bitince, artık bütün günümü ve gecemi burada geçirmek yersiz olurdu. Hizmetimdeki Govalıya bir bardak çay bulup getirmesini söyledim. Otomobilin üzengesine oturup bu çayı içtikten sonra yurdumuza doğru yola çıktım.

Sınır, önümdeki sırtların tam üstünden geçiyor. Pusu bir güz günü. Araba, katranlı, geniş bir yolda kayıp beni karşılayan sırtlara çıktı. Eski birleşik gümrük yerini geçerken, yolun enine çizilmiş genişçe, ak bir çizginin üstünden geçtik. Sınırı geçtiğimizi anladım.

Biraz sonra gözümün önünde geniş bir ova açıldı. Yeşilli sarılı bir ova. Ağaçlıklar, gökkavşağına doğru uzanıyor. Bundan önceki geçişimde bu ova, sıcak bir yaz gününün gözleri kamaştırın güneşi altında uzanır çıplak, boş bir ova idi.

Yorgun ve uykusuzum. Yalnız, bu tatlı, serin güz havası beni dinlendiriyor. Ağaçlıklar arasından geçtik. Birkaç ev gördüm. Yoldan uzakça idiler. Solumda sırtlar boydan boya ağaçlıklı. Arabayı kendim kullanıyorum. Biraz daha gidince, katranlı yol bizi, basık, uzunca bir köprüden geçirdi. Görünürde bizim gümrük yerine benzer bir kulübe, bir karaltı yok. Biraz önce uzaklarından geçtiğimiz evlerin gümrük yerleri olmalarını sanmaya başlamakla beraber, durmadım.

Çok geçmeden, yol, bizi bir sırtın arkasına saklanmış bağlar bahçeler içine soktu. Bu yolun eski gidimini değiştirmiş olsalar gerek, yahut uykusuzlukla ben yolu şaşırdım; eski yol üstünde böyle bağlar, güzel bağ evleri yoktu, diye düşündüm. İki yanımızda tarlalar, bağlar arasında pencere kapakları, sac damları kırmızı, aşı boyasına, duvarları fildişi akına boyanmış, birer katlı evler görüyordum.

Birini bulur, yolu sorarız diye düşünerek ilerledim. Yol, bizi, kapıları ardına kadar açık bir güzel bağ evine kadar götürdü. Yolun götürümüne bakarsan bu bağ evine girmek gerek. Sağda solda başka yol yok. Durdum. Otodan inince, kapının sol yanındaki duvar üstüne asılmış, ufak bir karatahta gözüme çarptı. Bu tahtada açık yazı ile "Gümrük - Polis" yazılı idi.

Biraz sonra da kapının iç yanına, girerken solda, bir taş üstüne dikilmiş, ak boya ile boyanmış, sağlamca bir gönderin üst başındaki Türk bayrağını gördüm. Gönderin yuvarlak arşağı altında, havanın durgunluğundan, direk boyuna süzölmüş duruyordu.

Yaprakları sararmış, dökölmüş tepe dallarının hemen üstünde, bu narçiçeği al bayrağı görünce yüreğim çırpındı. İçimde tapmak isteği duydum. Nasıl da alıcı bir güzelliği var!.. Bu bağ, bu yerlere dökölmüş sarı ve vişne fidanları üstünde yanan al yapraklar, bu sessizlik bana dokundu. Yaşadıkça duyulan türlü acılar, ağrılar, yürek sızıları, birikip kalmış üzüntüler sanki birden omuzlarımdan kalktı, içimde bir sevinç belirdi.

Bağın içinden on, on iki yaşlarında bir kızcağız geliyordu. Elinde bir yoğurt çanağı. Saçları iki örgü örölmüş. Sirtında kısarık bir salta,

ayağında darca, dökme bir şalvar. Çil çakır gözlü bir çocuk. Beni kapı önünde görünce, ne duruyorsun diye bakacak sandım. Aldırmadı. Geçip gidecekti. Ona doğru yürüdüğümü görünce durdu. Bir beni, bir de arabanın yanında duran Govalıyı süzdü.

Bilmem niçin, öyle sandım ki Türkçe söylesem bu çocuk anlamayacak. Kendimi topladım.

— Kızım, dedim. Gümrük burası mı?

— Burası, dedi.

— İçerde mi?

— İçerde!

Bu kızla konuşmak istiyordum; ama söz bulamadım, o da yürüdü gitti.

Ben bahçeden içeri yürüdüm, Govalıya da,

— Sen otomobili arkamdan getir, dedim.

Bağın içinde yol, oluklu, kırmızı tuğla döşenmişti. Geniş bir yol! Sola doğru kıvrılıyordu, biraz da yükseliyor. Bu yol beni, kapıları açık, içerisi loş duran bir hangarın önüne götürdü. Bu hangarın solunda, bir köy evi gibi, bir katlı güzel bir ev bitişikti.

Geniş hangar kapılarının önünde kara şayak saltalı, poturlu, yaşlıca bir adam oturuyordu. Bizi görünce ayağa kalkıp ağır bir sesle,

— Hoş geldiniz, dedi.

Bu uzun boylu ihtiyarın koluna geçirilmiş yeşil bir çuha üstünde de “Gümrük - Polis” yazılı idi; ama, ortada gümrükçü de yok polis de!..

Yaşlı adam, bakışından polis ve gümrükçü aradığımı anladı, hangarlara bitişik evin köşesinde, yeri yeşil çini döşeli bir sundurmaya açılan kalın billur camlı kapıyı gösterdi. Kapının darca, uzun camları üstünde buzlu iki harf “T.C.”, altında da “Gümrük - Polis” yazılmış.

Camlı kapıyı itip girdim. Genişçe, loşça bir aralık. Sağda duvar. Karşımda buzlu camlı bir pencere, solumda ufak, dört köşe camlarla bölünmüş bir camekân. Kapısı açık duruyor. Buradan da girince kendimi, içi göğsüm hizasına kadar gişe ile bölünmüş bir odada buldum. Bölmenin benden yanında, ağaçtan yapılmış iki sıra var. Öte yanında da birçok masalar, telefon, radyo, yazı makineleri. Çifte camlı pencerelerden bağ kütüklerini, ağaçları görüyordum.

Odanın, benim sağıma gelen yanında da, benim olduğum bölme gibi bir bölme vardı. Sonradan anladım ki, orası da yurdumuz içinden gelip dışarı gidenler için imiş.

Odada pencere önüne oturmuş, yazı yazan bir kızdan başka kimse yoktu. Kızın arkasında yün örme bir hırka, onun da kolunda yeşil çuha üstüne yazılmış “Gümrük - Polis” sözleri var.

Yerde yol keçeleri olduğu için benim ayak seslerim duyulmamış olacak ki, kız yazısını yazıyordu. Gişeye dayanıp durdum. Sanki gelecek gümrükcüyü, yahut polisi bekledim.

Kız, biraz daha yazdıktan sonra uzandı, elindeki dolmakalemin tersi ile masanın karşı kıyısındaki zilin düğmesine bastı. Sonra başını çevirdi, beni görünce, yazısını bırakıp bana doğru geldi. Yüzünü yakından gördüm, biraz da şaşırır gibi oldum. Güzel bir kız! Arası açıkça samur kaşları, sarı ela gözleri. Boyu orta, ince. Gençlik, sağlık yüzünden akıyor. Belli ki keyfi yerinde. Gece uykusunu da uyumuş, erken kalkmış, bol su ile yıkanmış, üstüne altın suyu sürülmüş saçlarını sıkıca tarayıp kulakları arkasına atmış, sabah ayazında bağda gezinmiş, sonra bir bardak soğuk süt içmiş, buraya çalışmaya gelmiş!..

Ben onu karşımda görünce, içimde bir sevinç duydum. Hemen söyleyip şakalaşacakmışım gibi oldu. Pek az sonra da bu sevinç sönüverdi. Bakınız nasıl oldu:

Kız karşıma gelince, ben onun bir daktilo, yahut bir kâtip olmadığını sezdim. Anlaşılan ben onu kâtip yahut daktilo sanıyor ve belki de sırtıyormuşum. O, beni sırtır görünce “Bu da ne biçim adam!” der gibi süzdü. Bu süzüşü görünce, içimdeki sevinç, üflenmiş mum gibi söndü, yerinde bir kara is kaldı. O sırada içeri giren bir köylüye, yazdığı kâğıdı gösterip,

— Al onu, o şoföre ver! dedi.

Yeniden bana döndü.

— Yolcu musunuz? diye sordu.

— Yolcuyum.

— Pasaportunuzu verir misiniz?

Pasaportumu vermeye davrandım. Paltonun cebinde yok. Ceketin cebine, öteki cebine, paltomun iç, dış ceplerine baktım, yok! Başka yere de koymam. Bir daha baştan paltomun iç ceplerine, dış ceplerine, ceketin ceplerine baktım, yok!.. Kızı, karşısında bozulu-

şumu, alıklaşmamı, ağız açık, kulaklar kızarmış, pasaport arayışımı göz önüne getiriniz!..

Kız karşımda bekliyor, bana bakıyordu. Aptal bir adama, sersem bir şoföre bakar gibi!..

Pasaport yok. Belki düşürdüm, belki de öteki pasaport yerinde unuttum. Kıza da söyledim.

— Belki öteki pasaport yerinde unuttum, dedim.

— Soralım, dedi. Adınız nedir?

Adımı söyledim. Telefonu açtı, konuşmaya başladı. Öteden, arayalım, demiş olacaklar ki, telefonu kapayıp yandaki odaya geçti. Açık kapıdan, oranın da burası gibi bir kalem odası olduğu görülüyor. Kız içeri gidince, ben yeniden aranmaya başladım. Olmadığımı biliyorum, aramak da istemiyorum, gene arıyorum. Biraz da böyle geçti. Telefon çaldı. Kız içerden geldi, konuştu. Pasaportu aramış bulamamışlar olacak ki, bana doğru dönerek,

— Pasaportunuz orada yoktur, dedi, arayınız! Ben de düşünmeyerek yeniden aranmaya başladım. Biraz daha gülünç olduğumu da düşünmedim değil. Ceplerimde kirli mendiller, tarak, bir sürü kâğıt, mektuplar....

— Ben bir kere de otomobile bakayım, dedim. Kız bölmeden uzaklaştı. Ben de dışarı kaçtım.

Otomobili aradık. Govalının pasaporta hiç elini sürmediğini bilmekle beraber, onun da üstünü, başını aradık. Yok. Düşürmüş olacağım. Ne yapacaklar? Beni yurdumuza sokmayacaklar mı? İçeri gidip bunu kızdan anlamak istedim. Gittim. Gene yazı yazıyordu. Gene yalnız. Burada başka kimse yok mu?..

— Pasaport yok, dedim, kaybetmiş olacağım. Kız yüzüme bakmayarak,

— Peki, dedi, şimdi...

Demek istiyordum ki, “Ben geri gidip yollara baksam. Bulamazsam ne olacak?” Kız bana “Bekle, şimdi işini yaparım!” demek ister gibi “Peki” deyince, bölmeye dayanıp beklemeye başladım.

Bu sırada, odanın öte yanındaki kapı açıldı, yanımdaki bölmeye uzunca boylu iki kişi girdi. Bunlardan biri otuz, öteki kırk yaşlarında kadardılar. Şapkalarını çıkardılar, kızı başları ile selamladılar. İkisi de külrenkli giysi giymişler, tıraş olmuşlar, yıkanmış, taranmışlardı.